

FACULTAT DE CIÈNCIES DE LA COMUNICACIÓ

LLICENCIATURA: PERIODISME
ASSIGNATURA: 20735 RELACIONS INTERNACIONALS (5 crèdits)
DURADA: Semestral CURS: Tercer
CURS ACADÈMIC: 2009/2010

Grupo 01. Professor Federico Guerrero (federico.guerrero@uab.cat)

Grupos 02 y 52. Professora Nora Sáinz (nora.sainz@uab.cat)

Grupo 51. Professor Oriol Costa (oriol.costa@uab.cat)

Objectius i presentació general

Aquesta assignatura (semestral) té un doble objectiu: familiaritzar l'estudiant amb els instruments d'anàlisi propis de les Relacions Internacionals i donar-li informació sobre esdeveniments internacionals. Aquesta informació (seleccionada) ajudarà l'estudiant, d'una banda, a conèixer fets rellevants a nivell internacional i, d'altra, a examinar aquests fets dins d'un marc analític.

El curs s'ha dividit en tres grans blocs, respectivament: "*teoria i conceptes*", "*sistema internacional*" i "*societat internacional global (1945-2009)*". Cadascun d'aquests blocs, al seu torn, està dividit en diverses lliçons o temes, fins a un total de 20. No tots els temes o lliçons tindran un tractament idèntic (en termes d'hores de classe).

Els estudiants hauran de fer una sèrie de lectures obligatòries, indicades al programa, així com qualsevol altre lectura que els professors els indiquin al llarg del curs (ja sigui oferta en format paper o electrònic a través del Campus Virtual). Les lectures, juntament amb la matèria donada a les classes, constituïran l'objecte de l'examen final. Per a l'actualització dels temes es recomana el seguiment d'alguns anuaris (vegeu apartat final amb obres de referència).

PROGRAMA

PART I. TEORIA I CONCEPTES

Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi

1. La problemàtica internacional: guerra i pau
2. Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I Guerra Mundial
3. Origen anglo-saxó de la disciplina: el marc de les ciències socials
4. Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva

Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament

1. Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa
2. Tradició grociana: ordre o societat d'estats
3. Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial

Tema 3. Grans aproximacions a les relacions internacionals

1. Paradigmes, mapes mentals o imatges del món
2. Realisme i anàlisi de la guerra freda
3. El transnacionalisme i els problemes globals
4. L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament

Tema 4. La societat internacional actual

1. Objecte d'estudi de les relacions internacionals
2. Societat d'estats i societat transnacional
3. Anarquia *versus* ordre
4. Mecanismes d'ordre internacional
5. Fragmentació *versus* globalisme

PART II. SISTEMA INTERNACIONAL

Tema 5. El sistema internacional: instrument d'anàlisi

1. Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles de funcionament)
2. Àmbit geogràfic: sistema obert o parcial *versus* sistema tancat o mundial
3. Sistema de valors: sistema homogeni *versus* sistema heterogeni
4. Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals

Tema 6. Els actors del sistema internacional

1. Definició d'actor internacional
2. Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)
3. Altres tipologies

Tema 7. L'estat: el sistema d'estats

1. Igualtat jurídica: sobirania i territori
2. Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional
3. Recursos tangibles i intangibles
4. La transformació del poder internacional a finals del segle XX: el poder "suau"

Tema 8. Les potències del sistema

1. La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional
2. Les potències diplomàtiques tradicionals
3. El concepte de potència internacional en l'actualitat: el control del poder estructural
4. El fenomen de les superpotències al món nuclear
5. Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potència mitjana i potència regional

Tema 9. Les organitzacions internacionals

1. Definició d'organització internacional (intergovernamental)
2. Origen i desenvolupament del fenomen
3. Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional
4. Estructura i mecanismes de presa de decisions
5. Regionalisme i organitzacions internacionals

Tema 10. Les forces transnacionals

1. Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)

2. Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari
3. Definició d'empresa transnacional
4. Impacte de les empreses transnacionals en la societat internacional

Tema 11. L'estructura del sistema internacional

1. Polaritat o distribució del poder
2. Tipologia: sistema unipolar, bipolar o multipolar
3. Policentrisme *versus* polaritat
4. Continuitat i canvi en el sistema

Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: conflicte

1. La noció de conflicte
2. La violència en la societat internacional
3. Tensions, crisis i guerra
4. Trets característics dels conflictes armats (1945-2000)

Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: cooperació

1. La noció de cooperació
2. Àmbits de cooperació (polític, militar, econòmic)
3. Formes de cooperació: formal *versus* informal, bilateral *versus* multilateral, pública *versus* privada
4. L'ajut oficial per al desenvolupament (AOD)
5. La noció d'integració: definició i tipologia

PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-2009)

Tema 14. Gènesi de l'actual sistema internacional

1. Gènesi de les grans dinàmiques del sistema
2. L'organització universal (Nacions Unides): Carta de San Francisco
3. El sistema econòmic internacional: Bretton Woods
4. La fractura Est/Oest: Conferència de Ialta
5. La fractura centre/perifèria: Conferència de Bandung

Tema 15. Nacions Unides

1. Gènesi de l'organització: San Francisco
2. Finalitat multifuncional
3. Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides
4. Estructura institucional
5. Mecanismes de presa de decisions

Tema 16. Nacions Unides: àmbits d'actuació

1. Pau i seguretat internacionals
2. Mecanismes prevists a la Carta (capítols VI i VII)
3. Les operacions de manteniment de la pau
4. Progrés econòmic i social, desenvolupament
5. Drets humans

Tema 17. Erosió i transformació del sistema: Fractura Est/Oest

1. Confrontació dels blocs: guerra freda

2. Relacions USA-URSS (armes nuclears)
3. Policentrisme (França, R.P. Xina)
4. Paneuropeisme (*Ostpolitik*, CSCE)
5. Gorbatxev i la desaparició del bloc de l'Est

Tema 18. Erosió i transformació del sistema: Fractura Centre/Perifèria

1. L'aparició del Tercer Món: Bandung i el Moviment dels No Alineats
2. L'organització politico-econòmica de la perifèria: el Nou Ordre Econòmic Internacional
3. L'impacte del petroli
4. La fragmentació de la perifèria

Tema 19. Erosió i transformació del sistema: interdependència econòmica

1. Institucions internacionals (FMI, BM, OMC)
2. Petroli i crisi de Bretton Woods
3. L'avenç vers el multipolarisme (UE, Japó, Alemanya)
4. Regionalisme *versus* globalisme

Tema 20. La nova societat internacional: la postguerra freda

1. L'estructura del sistema: tendències d'un procés en curs
2. Reformulació de la seguretat o nova agenda internacional: medi ambient, drets humans, identitat, migracions
3. La perifèria oblidada: el continent africà
4. Nacions Unides: els desafiaments del segle XX

Lectures obligatòries

- BARBÉ, E., *Relaciones Internacionales*, Madrid: Tecnos, 2007 (3ª edició). Aquest llibre serveix de manual per al conjunt de l'assignatura. També recull una sèrie de lectures complementàries (breus textos d'ordre polític o analític) que hauran de fer-se al llarg del curs seguint les instruccions del professor. En cadascun dels capítols hi ha bibliografia complementària sobre els temes del programa.

- AA.VV., *Dossier de Lectures: Relacions Internacionals* [pot adquirir-se al Servei de Fotocòpies]. Les lectures d'aquest dossier estan relacionades amb la part III del programa.

-Altres lectures que cada professor consideri adients pel correcte seguiment dels temes que conformen el programa. Aquestes lectures inclouen des de notícies fins a articles de revistes acadèmiques i poden ser lliurades pel professor a classe, poden adquirir-se al Servei de Fotocòpies o poden trobar-se penjades al Campus Virtual.

Sistema d'avaluació

Bloc/Apartat/tema	Ponderació	Descripció
Temari	60%	<p>- Prova final escrita (amb la possibilitat de que puguin haver-hi proves parcials, segons el parer dels professors responsables de l'assignatura).</p> <p>- Aquesta prova final es pot realitzar a la convocatòria de juny o a la de setembre. IMPORTANT: a ambdues convocatòries la prova final escrita SEMPRE té un pes del 60% de la nota final del curs</p>
Activitats	40%	<p>Distribució d'aquest percentatge:</p> <p>- 30% (Treball anàlisi conflicte internacional): Aquest treball en grup de màx. 3 persones (el qual es portarà a terme mitjançant el seguiment d'una pauta que serà facilitada a l'alumne al principi del curs) s'haurà de lliurar per escrit (màx. 10 pàgines) abans d'una data que ja es determinarà al principi del curs. Els treballs lliurats posteriorment a la data límit no seran avaluats. <u>Advertiment sobre les deshonestedats acadèmiques:</u> aquell grup que cometi una deshonestedat acadèmica en l'elaboració del treball, no solament tindrà suspès el treball amb un zero (el que implica perdre un 30% de la nota de l'assignatura), sinó que a cada membre del grup se li aplicarà una penalització de 1 punt sobre la nota final de l'assignatura (penalització aplicada tant al juny com també al setembre, el que implica "arrossegar" la penalització). Per deshonestedat acadèmica s'entén la còpia total o parcial de treballs acadèmics ja realitzats, ja sigui per un altre alumne o grups d'alumnes del mateix curs o de cursos anteriors o la còpia total o parcial de treballs, informes o articles prèviament publicats (tant en format paper com electrònic).</p> <p>- 10% (Altres activitats): dins aquest percentatge es contempen la participació de l'alumne a classe, la participació de l'alumne a possibles debats organitzats en el marc de l'assignatura, així com el lliurament de comentaris de text sobre articles, notícies o llibres proposats pel professor. La quantitat, temàtica i tipologia d'aquestes activitats vindran determinades pel parer de cada professor segons l'evolució del temari i dels esdeveniments internacionals que puguin ser considerats rellevants per la seva anàlisi.</p>
<p>Consideracions a tenir presents respecte a l'avaluació:</p> <p>1) Per poder realitzar la mitjana ponderada de les notes de l'examen, el treball d'anàlisi d'un conflicte internacional i de les altres activitats acadèmiques avaluables, serà condició necessària que l'examen hagi estat aprovat (5 sobre 10). Si un cop aprovat, al realitzar la mitjana ponderada amb la resta de notes la nota final és inferior a 5, l'assignatura queda suspesa (us recordem que la nota de l'assignatura no és simplement la nota de l'examen). Això implica una obligatorietat implícita de realitzar el treball de grup per disposar de garanties de superar finalment l'assignatura (presentar-se solament a l'examen és altament arriscat).</p> <p>2) Tant el treball d'anàlisi d'un conflicte internacional com la resta d'activitats acadèmiques avaluables no es poden lliurar fora del termini establert pels professors ni són recuperables al setembre. En aquest sentit, les notes obtingudes del treball del conflicte i la resta d'activitats avaluables que s'han realitzat durant el curs es mantenen ("guarden") per la convocatòria de setembre, mantenint l'esperit de l'avaluació continuada.</p>		

Bibliografia recomanada (textos fonamentals i obres de referència)

AA.VV., *El estado del mundo 2009*, Madrid: Ed. Akal.

Anuario Internacional CIDOB, Barcelona, Fundación CIDOB.

ARACIL, R.; OLIVER, J.; SEGURA, A., *El mundo actual: De la Segunda Guerra Mundial a nuestros días*, Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1995.

ARENAL, Celestino del, *Introducción a la relaciones internacionales*, Madrid: Tecnos, 1990 (3ª edició)

ARON, R., *Paz y Guerra entre las Naciones*, Madrid: Alianza, 1985 (2 vols.)

ATTINÀ, F., *El Sistema político global: introducción a las relaciones internacionales*, Barcelona: Paidós, 2001

BANCO MUNDIAL, *Informe sobre el Desarrollo Mundial (anual)*, Washington, Banco Mundial.

BAYLIS, J. i SMITH, S. (ed.), *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 1997

BIMBI, L. (ed.), *No en mi nombre: Guerra y Derecho*, Madrid: Editorial Trotta, 2003

BOYD, A., *An Atlas of World Affairs*, Londres: Routledge, 1991 (9ª ed.)

BRZEZINSKI, Z., *El Gran Tablero Mundial*, Barcelona: Paidós, 1998.

BULL, H., *La sociedad anárquica. Un estudio sobre el orden en la política mundial*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2005.

CALVOCORESSI, P., *Historia Política del mundo contemporáneo. De 1945 a nuestros días*, Madrid: Akal, 1999 (Setena edició).

CARLSNAES, W.; RISSE, T.; SIMMONS, B. A. (eds.), *Handbook of International Relations*, Londres: SAGE, 2002.

CARR, E.H., *La crisis de los veinte años (1919-1939). Una introducción al estudio de las relaciones internacionales*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004.

CARRILLO SALCEDO, Juan Antonio (comp.), *Textos básicos de Naciones Unidas*, Madrid: Tecnos, 1982.

CASTELLS, M., *La era de la Información. Economía, sociedad y cultura* (3 vols.), Madrid: Alianza, 1997-98.

CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ (CIP), *Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional*, Madrid: CIP / Icaria.

CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P., *Atlas stratégique et géopolitique*, Brussel·les: Complexe, 1994

- DER DERIAN, J. (ed.), *International Theory. Critical Investigations*, London: MacMillan, 1995
- DONELLY, J., *Realism and International Relations*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- DOUGHERTY, J.E. i PFALTZGRAFF JR., R. L., *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey (4th edition)*, New York: Longman, 1997.
- DOYLE, M. W., *Ways of War and Peace*, New York / London: W.W. Norton & Company, 1997.
- EVANS, G. i NEWNHAM, J., *The Penguin Dictionary of International Relations*, London: Penguin Books, 1998
- GARCÍA DE CORTÁZAR, F. i LORENZO, J.M., *Historia del mundo actual, 1945-1989*, Madrid: Alianza, 1990.
- GRIFFITHS, M., *Fifty Key Thinkers in International Relations*, London: Routledge, 1999.
- GRIFFITHS, M. i O'CALLAGHAN, T., *International Relations: The Key Concepts*, London: Routledge, 2002
- HALLIDAY, F., *Las relaciones internacionales en un mundo en transformación*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2002.
- HELD, D., *La democracia y el orden global: del estado moderno al gobierno cosmopolita*, Barcelona: Paidós, 1997
- IFRI, Ramses, *Rapport annuel mondial sur le système économique et stratégique*, París.
- IGNATIEFF, M., *Los derechos humanos como política e idolatría*, Barcelona: Paidós, 2003
- JACKSON, R. i SORENSEN, G., *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, Oxford: Oxford University Press, 2003
- JOUVÉ, E., *Relations Internationales*, Paris: Presses Universitaires de France, 1992.
- KAGAN, R., *Poder y debilidad. Estados Unidos y Europa en el nuevo orden mundial*, Madrid: Taurus, 2003
- KALDOR, M., *Las nuevas guerras*, Barcelona: Tusquets Editores, 2001.
- KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R., *World Politics. Trend and Transformation*, (8th edition) Boston: Bedford / St. Martin's, 2001.
- KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R. (eds.), *Global Agenda: Issues and Perspectives*, McGraw-Hill, 2001.
- LAWSON, S. (ed.), *The New Agenda for International Relations: From Polarisation to Globalisation in World Politics?*, Polity Press, 2001

- LINKLATER, A. (ed.), *International Relations. Critical Concepts in Political Science* (5 vols.), London: Routledge, 2000.
- LITTLE, R. i SMITH, M. (ed.), *Perspectives on World Politics*, London: Routledge, 1991 (2nd edition)
- LUNDESTAD, G., *East, West, North, South. Major Developments in International Politics since 1945*, Oxford: Oxford University Press, 1999 (4th edition).
- McMAHON, R. J., *The Cold War: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2003.
- MERLE, M., *Sociología de las relaciones internacionales*, Madrid: Alianza Universidad, 2000 (3ª edición revisada y ampliada).
- MESA, R., *La nueva sociedad internacional*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1992.
- MESA, R. (comp.) *La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos* (2 vols.), Madrid: Taurus, 1982.
- MORGENTHAU, H., *Escritos sobre política internacional*, Madrid: Tecnos, 1990.
- NASSAU, A *Worlds apart: the north-south divide and the international system*, London: Zed Books, 1993.
- NYE Jr., J. S., *La paradoja del poder norteamericano*, Madrid: Taurus, 2003.
- ORTEGA, A., *Horizontes cercanos. Guía para un mundo en cambio*, Madrid: Taurus, 2000.
- OSMANCZYK, E.J. (ed.) *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, Londres: Taylors & Francis , 1990.
- PEÑAS, F.J., *Hermanos y enemigos. Liberalismo y Relaciones Internacionales*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2003.
- PEREIRA CASTAÑARES, J.C. i MARTÍNEZ-LILLO, P.A., *Documentos básicos sobre Historia de las Relaciones Internacionales 1815-1991*, Madrid: Editorial Complutense, 1995.
- PLANO, J. / OLTON, R., *The International Relations Dictionary*, Santa Barbara: ABC-CLIO, 1988.
- PNUD, *Informe sobre el Desarrollo Humano* (anual).
- ROSKIN, M. G. y BERRY, N.O., *The New World Of International Relations*, London: Prentice-Hall, 1999.
- SIPRI Yearbook on Armament and Disarmament*, Oxford: Oxford University Press (anual).
- STEGER, M., *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2003.
- TRUYOL, A., *La sociedad internacional*, Madrid: Alianza, 1993 (2ª edició).

VIOTTI, P.R. and M.V.KAUPPI, *International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond*, Boston: Allyn and Bacon, 1999 [3ª edició]

WALZER, M., *Guerras justas e injustas. Un razonamiento moral con ejemplos históricos*, Barcelona: Paidós, 2001.

WHITE, B., LITTLE, R. i SMITH, M. (eds.), *Issues in World Politics*, Palgrave Macmillan, 2001 (Second Edition - Revised, Expanded and Updated)

ZALDÍVAR, C.A., *Variaciones sobre un mundo en cambio*, Madrid: Alianza, 1996.

ZORGBIBE, Ch., *Historia de las Relaciones Internacionales* (2 vols), Madrid: Alianza, 1997.

Revistes

- Afers Internacionals (CIDOB)
- Alerta 2008! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)
- Anuario 2008 de Procesos de Paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)
- Anuario Internacional CIDOB 2008
- Cooperation and Conflict
- European Journal of International Relations (UK)
- Foreign Affairs (USA)
- Foreign Affairs en español (Mèxic)
- Foreign Policy – Edición Española (Espanya)
- International Affairs (UK)
- International Organization (USA)
- International Security (USA)
- International Studies Quarterly
- Keesing's World New Archives (www.keesings.com)
- Le Monde Diplomatique (França-Espanya)
- Política Exterior (Espanya)
- Revista Electrónica d'Estudis internacionals (Espanya): <http://www.reei.org>
- Review of International Studies (UK)
- Third World Quarterly (UK)
- La Vanguardia Dossier (Espanya)
- World Politics (USA)
- The World Today (UK)

Pàgines web

Nacions Unides: <http://www.un.org/spanish>

Comitè d'ajuda al desenvolupament de l'OCDE: <http://www.oecd.org/cad>

FMI: <http://www.imf.org/external/spa/index.htm>

Revista electrònica de relacions internacionals: <http://www.reei.org>

Le Monde Diplomatique: <http://www.monde-diplomatique.fr/>

Amnistia Internacional: <http://www.a-i.es/>

CIDOB: <http://www.cidob.es>

Observatori de crisis del Cidob: http://observatori.barcelona2004.org/observatorio/home_c.htm

Observatori de Política Exterior Europea de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE):
<http://www.iuee.eu>

Foreign Affairs - <http://www.foreignaffairs.org/>

Foreign Affairs en español – <http://www.foreignaffairs-esp.org>

Foreign Policy – Edición Española - <http://www.fp-es.org>

The Swedish Institute of International Affairs - <http://www.ui.se/>

FIRST (Facts on International Relations and Security Trends) - <http://first.sipri.org/>

International Relations and Security Network - <http://www.isn.ethz.ch/>

International Affairs Resources (www virtual library) - <http://www.etown.edu/vl/>

Heidelberg Institute of International Conflict Research (HIIC) - <http://www.hiik.de/en/index.htm>

Institute for War and Peace Reporting (IWPR) - http://www.iwpr.net/index.pl?home_index.html